

об'єктивують концептосферу Бог у функціональному та стилістичному аспектах у сакральному дискурсі.

SUMMARY

Functional and stylistic features of the translations of Ukrainian Bibles are examined in the article; the author made an attempt to substantiate the presence appropriateness of the separate syntactic construction and words that express the conception of God but for all that without breaking the inward translation unity.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Житецький П. Вибр. праці. Філологія. – К.: Наук. думка, 1987. – 328 с.
2. Липа Ю. Велетенське завдання. Святе письмо рідною мовою // Рідна мова. – 1939. – №8. – С. 114-139.
3. Огієнко І. Вимова біблійних імен // Рідна мова. – 1938. – №9. – С. 337 с.
4. Огієнко І. Непорозуміння в перекладах Святого Письма // Рідна мова 1938. – №11. – С.385-400.
5. Огієнко І. Ритмічність мови Святого Письма // Рідна мова. – 1939. – №10. – С. 225-239.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**

1. [Брокгауз] - Фритц Ринкер, Герхард Майер. Библиейская Энциклопедия Брокгауза. – Кременчуг, 1999. – 1088 с.
2. [Леон-Дюфур] - Словарь библиейского богословия // Под ред. Ксавье Леон-Дюфура. – Bruxelles. – 1990. – 1288 с.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ „ПОРАДА” (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

О.В. Научук

У статті висвітлюються особливості перекладу лінгвістичного вираження концепту „порада”, який детермінується соціальними та культурними чинниками. Концепт порада розглянуто через призму аксіологічних стереотипів носіїв англійської комунікативної культури.

Особливості національної свідомості та роль впливу соціального чинника на функціонування мовних одиниць детермінує орієнтири пошуку і обґрунтування особливостей перекладу лінгвістичного вираження концептів з однієї мови на іншу. Проблема перекладу лінгвістичного вираження концепту “поради” з англійської мови на українську не була предметом окремого дослідження, що і обумовлює актуальність цієї статті.

Мета статті передбачає аналіз особливостей перекладу лінгвістичного вираження концепту “поради” в сучасній англійській мові завдяки вирішенню таких завдань як: ідентифікація особливостей аксіологічних стереотипів англійської культури і характерних для неї соціокультурних відносин, котрі визначають дієвість концепту „порада”. Вираження поради в англійській комунікативній культурі обумовлюється власне ставленням носіїв мови оригіналу до мовленнєвого акту поради та змісту концепту „порада” у їх свідомості.

Аксіологічні стереотипи носіїв англійської культури обумовлюються оцінною шкалою з полюсами „добра порада” і „погана порада”, тобто та порада, яка є чи буде бенефактивною для її слухача та порада, яка завдасть збитків адресату. Здебільшого англіїці схильються до думки, що порада є спробою позбавити незалежності партнера по комунікації права самому вирішувати як діяти в тій чи іншій ситуації. Про те, що нав'язування волі мовця оцінюється негативно представниками англійської культури свідчить народна мудрість, акумульована у прислів'ях: “Give no counsel or salt till you are asked.”, “Advice is something the wise don't need and the fools don't take.”, “Nothing is giving so freely as advice.”, “Advice comes too late when the thing is done” [1, 246-247]. Про обережне ставлення до почутої поради свідчить також думка, що про пораду судять за наслідками, а не за намірами: „Advice is often judged by results and not by intentions” [1, 246]. Така превалююча точка зору щодо поради як

негативного явища, робить правомірним попередній розгляд „поганої поради”, за пораду, яка вважається доброю.

Носіям англійської культури не до вподоби поради, ініціатором яких є мовець. Такі поради визначаються як непрохані або ж деструктивні – „*unsolicited pieces of advice*”, „*volunteer advice*”, „*extravagant advice*”, „*endless advice*” – поради, що надаються на добровільній основі, тобто без прохання слухача.

1) “*Did Ensign Deslaurier volunteer advice?*” [2, 6].

Чи радив Ензайн Дислор’ї що-небудь на добровільній основі?

2) “*It's less pressure on you, Governor, because it's not exposed and you don't have a lot of unsolicited advice*” [3, 502]. Губернаторе, вам значно легше, адже не приходиться вислуховувати деструктивні поради.

Як бачимо у наведеному прикладі [2] небажана порада розглядається як така, що могла б створити додаткові проблеми для адресата, ускладнивши і без того непросту ситуацію. Мабуть, тому англійці поділяють точку зору, що надавати поради легше аніж допомагати: “*Advising is easier than helping*” [1, 246]. Непрохані поради пояснюються як недолік характеру мовця і є доволі докучливим явищем, якщо суб’єкт висловлювання вдається до них постійно.

Наприклад:

3) *Along with the preaching he also freely dispensed unsolicited advice on Jake's cases, a most annoying habit* [4, 114]. Повчаючи, він легко вдавався до найбільш надокучливої звички – висловлювати непрохані поради.

Негативно оцінюється також порада: користолоубна та егоїстична, коли мовець переслідує власні інтереси – *self-interested advice*, *selfish advice*, *unexpected advice* (неочікувана порада), *strange advice* (дивна порада), *wrong advice* (неправильна порада), *ruinous advice* (пагубна порада), *bad advice* (погана порада), *abrupt advice* (груба порада), *lame advice* (непереконлива порада), *naive advice* (неправдоподібна порада).

Наведемо окремі приклади:

4) [...] *I complained of my health, and consulted a doctor.[...]he recommended traveling. This was unexpected advice. After some hesitation, I accepted it reluctantly* [5, 34]. Я скаржився на здоров’я і проконсультувався у лікаря. Він порадив подорожувати. Це була неочікувана порада. Після деяких вагань я не охоче погодився.

5) *When first I was put into prison some people advised me to try and forget who I was. It was ruinous advice* [6, 91]. Вперше коли мене було ув’язнено дехто мені радив спробувати забути хто я є. Це була пагубна порада.

6) *I don't want a soul to hear the lame and naive advice I am destined to provide in response to her forthcoming problem* [7, 9]. Я б не хотів би щоб хтось чув ту необґрунтовану і неправдоподібну пораду, яку я був змушений висловлювати у відповідь на проблему, що в неї виникала.

У англійській комунікативній культурі прийнято вважати гарну пораду безцінною: “*Good advice is beyond price.*” бо вона не приносить шкоди, а навпаки – користь: “*Good counsel does no harm.*”, “*Good counsel never comes amiss.*”, “*Good counsel never comes too late*” [1, 246-247]. У аксіологічній картині менталітету представників англійської культури порада може набувати таких позитивних оцінних параметрів як:

– гарна (*good advice*, *excellent advice*, *famous advice*, *splendid advice*):

7) [...] “*You've always given me good advice and told me what to do [...]*” [8, 112]. Ти завжди давав мені гарну пораду і казав що робити.

– надійна (*solid advice*, *the straight tip (coll.)*, *safe advice*, *confident advice*):

8) “*Any reason why this execution should not proceed?*” Nugent asked formally, suddenly craving *solid legal advice* [8, 651]. Чи є якась причина чому вирок суду може бути призупинено? Запитав офіційно Ньюджент, несподівано благаючи про надійну юридичну пораду.

– розсудлива (*prudent advice, sound advice, sensible advice, wise and wary advice*):
*I rejoice to find that the **prudent advice** of your parents has not been given in vain. [9, 147]. Радію, розуміючи що розсудлива порада ваших батьків не була даремною.*

корисна (*useful advice, profitable advice*):

9) *“He was completely baffled, and so followed a piece of useful advice he had heard long ago: ‘When in doubt, say nothing and move on’ [10, 49]. Він був зовсім збитий з пантелику і тому вдався до корисної поради, яку давно-давним чув: „Коли вагаєшся, мовчи і продовжуй свою справу”.*

– професійна (*professional advice, profound advice, enough finely-adjusted advice*):

10) *“[...]she suggested I ask your professional advice on a matter I'm involved with” [11, 93]. Вона запропонувала, щоб я запитав у вас професійну пораду стосовно справи над якою зараз працюю.*

– безцінна (*invaluable advice, valuable advice, priceless counsel*):

11) *“Your **advice** will be altogether **invaluable** to me” [12, 287].*

Ваша порада буде для мене цілком безцінною.

– щира (*earnest advice, honest advice, well-meant advice, good-natured advice*):

12) *“The horses which were left her by her husband had been sold soon after his death, and an opportunity now offering of disposing of her carriage, she agreed to sell that likewise at the earnest advice of her eldest daughter” [13, 342]. Коні, які їй залишив чоловік були продані відразу після його смерті і зараз була можливість розпорядитись її власним екіпажем. Вона погодилася його також продати, прислухаючись до щирої поради своєї старшої дочки.*

Оскільки переклад, як важливий вид комунікативної діяльності, орієнтується на повну і адекватну передачу мови оригіналу, враховуючи всю сукупність мовних, соціальних та культурних імплікацій, то очевидним стає те, що адекватність перекладу найповніше досягається завдяки врахуванню контексту. В сучасній лінгвістиці „контекст розглядається як фундаментальна опора в перекладацькій діяльності, котра виправдовує відмову від буквалізму та дозволяє найрізноманітніші способи реферування значень одиниць” [14, 112-113]. Як засвідчив досліджений ілюстративний матеріал більш точний переклад лінгвістичного вираження концепту „порада” досягається завдяки контексту.

Розглянемо наступні приклади:

13) *Reggie stood and walked slowly to the window. She had no **wonderful advice** at this point. If she suggested that her newest client spill his guts to the FBI, and he followed her advice, his life could indeed be in danger. There was no law requiring him to tell. Obstruction of justice, maybe, but he was just a kid. They didn't know for certain what he knew, and if they couldn't prove it, he was safe. [15, 108].*

14) *This game was growing more dangerous by the hour. And she, Reggie Love, Attorney and Counselor-at-Law, was supposed to have all the answers and dispense **perfect advice**. Mark would look at her with those scared blue eyes, and ask what to do next. How the hell was she supposed to know? [15, 362]*

15) *Axle rubbed against the chair and startled her. The courtroom scene was gone. She closed the book and walked to the window. The **best advice** to Mark would be simply to lie. Tell a big one. At the critical moment, just explain how the late Jerome Clifford said nothing about Boyd Boyette. He was crazy and drunk and stoned, and said nothing, really. Who in the world could ever know the difference? Mark was a cool liar [15, 244].*

Як бачимо, у продемонстрованих ситуаціях переклад лінгвістичного вираження концепту „найкраща порада” трьома різними лексичними одиницями стає можливим завдяки контекстуальному чиннику, який окреслює розбіжності у пресупозиціях. Так:

– *wonderful advice* – порада, що буде найкращою для вирішення конкретного питання;

– *perfect advice* – найкраща порада, що не може зрівнятися з іншими найкращими при умові їх дистрибуції;

– *best advice* – порада, найкраща серед можливих значно гірших альтернатив.

На думку англійців, отримати гарну пораду, можна звернувшись до старшої за віком людини: “*If you want a good advice, consult an old man.*”Порушення такої максими, що добрі поради надаються тільки старшими із більшим життєвим досвідом людьми, в окремих випадках змушує підкреслювати доцільність, ефективність, влучність поради експлікованої молодшими співрозмовниками. Наприклад:

16) “*Elinor, the eldest daughter whose advice was so effectual, possessed a strength of understanding, and coolness of judgment, which qualified her, though only nineteen, to be the counselor of her mother [...]*” [13, 326].

Переклад концепту „порада” детермінується також таким соціальним фактором як професія радника:

– *recommendation, medical advice, a doctor’s advice* – порада лікаря;

– *a lawyer’s counsel, legal advice* – порада юриста ;

– *counsel* – порада психолога;

– *instruction* – порада інструктора, тренера ;

– *a teacher’s advice* – порада вчителя;

– *a spiritual advice* – порада священника.

Слід зазначити, що власне спрямування професійної поради на вирішення того чи іншого питання визначає її діапазон функціонування, що в свою чергу рефлектує у переклад. Так, *marital advice* – юридична порада щодо особливостей правильного укладання шлюбного договору/контракту або ж щодо нюансів процедури розірвання шлюбу. *Financial advice, advice on how to protect the money* – юридична порада щодо грошових операцій клієнта. *Litigation advice* – юридична порада спрямована на вирішення питань, які стосуються розгляду судової справи у суді.

Влив професійних особливостей на переклад поради стає відчутним і тоді, коли йдеться про сам процес її надання. Зважаючи на професію мовця рекомендованої дії дієслово „*radumu*” перекладається різними синонімами дієслова “*advise*”:

1 *Tout* – (у торгівельній сфері);

2 *Recommend, caution* – (вживається коли порада експлікується лікарем);

3 *Counsel* – (по відношенню поради психологів);

4 *Advocate* – (у юридичній діяльності);

5 *Preach* – (коли пораду висловлює священник);

6 *Instruct* – (під час надання поради тренером);

7 *Exhort* – (експлікація поради вчителем).

Висловлювання поради має місце і в неофіційному дискурсі. Здебільшого до поради вдаються друзі та члени родинного кола. Такі відносини партнерів по комунікації обумовили появу: *motherly advice* (материнська порада), *friendly advice* (дружня порада), *wife’s advice* (порада дружини) і т.п.

Інтенціональне спрямування поради вказує на виконання або невиконання рекомендованої дії. Ілюстрація „Я тобі не раджу щось робити” – „*I don’t advise to do something*” – лежить в основі перекладу „*dissuasive advice*”- поради не робити щось, спрямованої на відмову слухача від якихось його дій, намірів, вчинків.

Надаючи пораду, мовець прагне досягти бажаного перлокутивного ефекту, тобто послідування його співрозмовником рекомендованої дії. Однак, трапляються ситуації, коли намір адресанта зазнає комунікативного провалу. Однією із причин, яка обумовлює полярну поведінку слухача щодо напрямку дій, експлікованих у пораді мовця, є неможливість першого виконати рекомендовану дію через її високі вимоги. Порада, виконання якої є вище людських сил може мати наступні англійські еквіваленти: „*counsel of perfection*”, „*hard advice to follow*”.

Особливості перекладу лінгвістичного вираження концепту „порада”

передбачають також те, що експлікація рекомендованої дії спрямоване на розв'язання складних життєвих ситуацій та вирішення проблем слухача. Багатоетапність висловлювання поради дозволяє носіям англійської культури говорити про: „*provisional and final recommendation*” – попередня та кінцева поради у дипломатичній тактиці, а також поради у неофіційній сфері комунікації: „*the latter piece of advice, last item of advice, former advice*”.

Прагматичні характеристики поради також враховуються при перекладі. Це стає можливим завдяки семантичному компоненту окремих синонімів дієслова „*advise*”. Відтак, дієслова: *warn, caution, forewarn* передають прагматичне спрямування поради застерегти слухача від можливої небезпеки. Порада – рекомендація, яка окреслює існування лише однієї позитивної альтернативи для адресата, експлікується дієсловом „*recommend*”. Відтінок підбадьорення співрозмовника до виконання спонукання виражається таким синонімом дієслова „*advise*” як „*encourage*”. Експлікація наполегливої поради досягається дієсловами „*exhort*” та „*urge*”. Невдоволення мовця поведінкою свого співрозмовника стає відчутним, коли він висловлює пораду вживаючи дієслова „*admonish, opine, preach*”.

Чималу роль у перекладі концепту „поради” відіграє фактор статі комунікантів. Про чітке існування поділу поради на жіночу та чоловічу засвідчують поняття *ladyship's advice, feminine commendation* та *masculine advice*.

Чоловіки в якості співрозмовника схильні більше спонукати когось щось робити, і в той же час протистояти зовнішнім спонукам, що безпосередньо їх стосуються [16, 154]. Відтак, порада для них є еквівалентом наказу. Перевагою можна вважати те, що чоловіки на відміну від жінок, прямо висловлюють пораду: „*I advise you to do something*” (*Я раджу вам щось зробити*). Вираження поради жінками супроводжується більшою експресивністю і ввічливістю. Здебільшого вони формують пораду у вигляді питань та пропозицій, а ніж у вигляді наказу, з метою уникнення конфронтації [16, 154-155]: „*Why don't you do something?*” (*Чому б вам щось не зробити?*). Такі особливості надання поради представниками чоловічої та жіночої статі в англійській культурі мають бути обов'язково враховані під час перекладацької діяльності.

Отже, переклад лінгвістичного вираження концепту „порада” детермінується знанням про особливості англійської комунікативної культури. При перекладі концепту „порада” у більшості випадків вдаються до перекладу-пояснення, який вимагає знань про вік, стать та професію мовця. Більша адекватність перекладу лінгвістичного вираження концепту „порада” досягається завдяки тезаурусу перекладача щодо комунікативної ситуації надання поради. Перспективу подальшого дослідження обумовлюють особливості перекладу вербалізації спонукальної інтенції поради у англомовному дискурсі.

SUMMARY

The article reveals the socio cultural peculiarities of concept “advice” in translation process. The translation of advice is suggested from the perspective of evaluative stereotypes which are peculiar to English communicative culture.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 416с.
2. Bujold L. McMaster. Diplomatic Immunity. – New York: Baen Books. – 2002. – 304p.
3. Grisham J. The Chamber. – New York.: Island Books, 1994. – 676p.
4. Grisham J. A Time to Kill. – London: Arrow Ed., 1992. – 515p.
5. Collins W. The Legacy of Cain. – New York: Penguin Books, 1992. – 228p.
6. Wilde O. De Profundis. – New York: Penguin Books, 1992. – 125p.
7. Grisham J. The Rainmaker. – New York.: Island Books, 1994. – 456p.
8. Grisham J. The Chamber. – New York.: Island Books, 1994. – 676p.
9. Austin J. Lady Susan. – London: Everyman's Library, 1991. – 374p.
10. Clarke A.C. Rendezvous with Rama. – New York: Penguin Books, 1992. – 286p.
11. Hamilton P.F. The Nano Flower. – New York: Harper Paperbacks, 1999. – 228p.
12. Doyle C. The Adventures of Sherlock Holmes. – London: Penguin Books, 1994. – 302p.

13. Austin J. *Pride and Prejudice. Sense and Sensibility* – New York: The Modern Library, 1950. – 632p.
14. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Ком. Книга, 2005. – 152с.
15. Grisham J. *The Client*. – New York: Dell division of Random House, Inc., 1992. – 410p.
16. Tannen D. *Gender and Conversational Interaction*. - Oxford: Oxford University Press, 1993. – 256 p.

**БАГАТОПЛАНОВІСТЬ ЗМІСТУ ВІРША *THE CONQUEROR WORM*
Е.А. ПО ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ Є. КРИЖЕВИЧА
(до питання перестворення поетичного тексту)**

А.О. Пермінова

Дана стаття присвячена проблемі поетичного перекладу. Предметом розвідки було обрано перекладацькі стратегії за класифікацією авторки статті, матеріалом послужив вірш Е.А. По в перекладі В. Мисика. Новизна роботи криється у використанні нової класифікації підходів до перекладу поетичного твору, яка позбавляє оцінку цільових текстів від суб'єктивності та смакової характеристики. Перспективою започаткованого в даній статті дослідження є розгляд культуромовного буття творчості Е.А. По на україномовному просторі.

Об'єктом даної статті виступає процес поетичного перекладу, а її предметом – *The Conqueror Worm* Е. А. По в оригіналі та перекладі українською мовою у виконанні Є. Крижевича. Мета дослідження – розглянути багатоплановість змісту твору в його двох варіантах – англійською та українською мовами. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: 1) зробити порівняльний аналіз вихідного та цільового текстів для виявлення розбіжностей між ними; 2) визначити рівень тексту, на якому вони здебільшого виникають (лексичний, семантичний, стилістичний); 3) викрити їх можливу причину; 4) дійти висновку щодо ступеня важливості названих розходжень для адекватного сприйняття твору читачем. Перспективою нашого дослідження може стати розгляд культуромовного буття творчості Е.А. По на україномовному просторі.

Останнім часом проблема художнього перекладу набула значної актуальності, що підтверджується великою кількістю публікацій на цю тему: достатньо послатися на роботи С. Басснетт-МакГайр, А. Лефевра, М. Снелл-Горнбі, М.Й.К. Драскау, Ю.Л. Оболенської та ін., а також низки збірок, які вийшли наприкінці ХХ сторіччя і вже в новому тисячолітті [1-9]. Причому автори цих досліджень все більшої уваги приділяють систематизації існуючих підходів до перекладу та намагання якомога більше об'єктивувати типізацію результатів практичної діяльності перекладачів. Оскільки запропонована стаття впроваджує розширення аналітичного апарату та відповідної термінологічної бази теорії та методології перекладознавства, є всі підстави віднести її до такої, що виконана в рамках актуальної течії сучасної наукової думки. Новизна нашого підходу полягає в тому, що його використання покликано позбавити оцінку цільових текстів суб'єктивності та смакової характеристики.

Цей підхід у даному випадку пов'язаний з таким процесом модифікації оригіналу у вторинний текст, який ми позначаємо терміном *перестворення поетичного* (ширше – художнього) *твору*, і перш ніж перейти до аналітичної частини, необхідно дати йому визначення. Уводячи цей термін, ми виходимо з того, що при перекладі неминуче відбувається зміна мовного, а інколи – й поетично-художнього коду. Мовний рівень тексту завжди підкоряється зміні коду через самий акт перекладання. Якщо розбіжності первинного та вторинного текстів стосуються переважно рівня мови, у той час як на поетично-художньому рівні зберігається цілісність оригіналу, ми маємо справу з *перекодуванням*. Але наявність суттєвих розбіжностей в композиційній структурі твору означає *перекодування* (тобто зміну коду) вже в галузі поетичної мови. У цьому випадку і має місце *перестворення* вихідного тексту: тут